

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

мр Жаклина Дувњак Радић

ЕСТЕТИКА НОВИНАРСKE ПУТОПИСНЕ РЕПОРТАЖЕ У МЕЂУРАТНОЈ СРПСКОЈ
КЊИЖЕВНОСТИ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовao комисију 22. јун 2018. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду
2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. др Слађана Јаћимовић, редовни професор за научну област Књижевност (предмети Увод у тумачење књижевности и Српска култура у европском контексту), 20.06.2018, Учитељски факултет у Београду (председник Комисије); 2. др Бојана Стојановић Пантовић, редовни професор за научну област Српска и јужнословенске књижевности са теоријом књижевности, 30.8.2004, Филозофски факултет у Новом Саду (члан); 3. др Владимир Баровић, ванредни професор за научну област Новинарство, 16.3.2016, Филозофски факултет у Новом Саду (члан); 4. др Владимир Гвозден, ванредни професор за научну област Светска и компаративна књижевност са теоријом књижевности, 15.7.2016, Филозофски факултет у Новом Саду (ментор).
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Жаклина (Иво) Дувњак Радић
2. Датум рођења, општина, република: 6. 7. 1975, Нови Сад, Република Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 5. 7. 2010, Филозофски факултет, Нови Сад, „Проблем фикционалности аутобиографске прозе – аутобиографска проза 19. века: Ненадовић – Игњатовић – Матавуљ“
4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Књижевне науке, Српска књижевност
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:
„Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Жаклине Дувњак Радић под насловом „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ има 329 нумерисаних страна. Рукопис садржи „Кључну документацијску информацију“ на српском и енглеском језику, као и резиме на српском и апстракт на енглеском језику, после којих следи садржај докторске дисертације. Од укупног броја страница 287 припада експликацији докторске дисертације, 17 страница заузима Библиографија, а 13 страница чине прилози.

Дисертација садржи УВОД (5-22), четири поглавља (ТЕОРИЈСКА МИСАО О НОВИНАРСКОМ ПУТОПИСУ И ПУТОПИСНОЈ РЕПОРТАЖИ, 23-42; НОВИНАРСКА ПУТОПИСНА РЕПОРТАЖА У КЊИЖЕВНОМ ПОЉУ ИЗМЕЂУ ДВА РАТА, 43-79; ЕСТЕТИКА, ЕТИКА И ПОЛИТИКА У НОВИНАРСКОМ ПУТОПИСУ, 80-147; ПОСТУПЦИ ЕСТЕТИЗАЦИЈЕ ПУТОПИСНЕ РЕПОРТАЖЕ, 148-285) и Закључак (286-291). Најобимније су треће и четврто поглавље која се, након што је успостављен теоријско-методолошки оквир, баве анализом обимне путописне грађе из међуратног раздобља српске књижевности. Треће поглавље под насловом „Естетика, етика и политика у новинарском путопису“ садржи пет одељака: „Интенционалност новинарског путописа“ (80-90), „Космополитизам и национални идентитет“ (91-113), „Имаголошки фактор обликовања текста“ (114-128), „Фикционално у фактографском“ (129-140), „Естетске интенције“ (141-147). Четврто поглавље под насловом „Поступци естетизације путописне репортаже“ садржи шест одељака: „Субјективност и литерарност“ (148-158), „Поетички паралелизми“ (159-187), „Топои или 'поетско гледање на даљине“ (188-234; ово поглавље, као централно у анализи грађе садржи шест пододелака: „Топос лета авионом: обликовање микропростора и макропростора“, 196-200; „Топос ходочашћа“, 201-206; „Идилични хронороп: завичајни пејзаж“, 207-210; „Топос културног и уметничког ходочашћа“, 211-219; „Бинарни топос: природа/град“, 220-229; „Топос тела“, 230-234), „Поетизација прозног и путописног наратива“, 235-248; „Путовање и прича – наратолошки приступ“, 249-263; „Интертекстуалност – пут у свет књижевности“, 264-285.

„Библиографија“ (291-307) је подељена на 1. Примарну литературу (дневне новине, књиге путописа, ауторске збирке, антологије, хрестоматије, изабрана и сабрана дела) која обухвата 36 јединица (у које су укључена и дигитална издања три водећа гласила у овом раздобљу *Времена*, *Политике* и *Правде*); 2. Секундарну литературу (историје књижевности, тематски зборници, монографије, студије и чланци, општа теоријска литература) која обухвата 236 јединица. На крају рада се налазе прилози којих има 13 (308-320).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У „Уводу“ кандидаткиња систематски образлаже потребу за истраживањем путописне репортаже у српској књижевности између два рата. Указано је на најважнија досадашња истраживања на које се у овом подухвату морало ослонити (Бошко Новаковић, Јован Деретић, Слободанка Пековић, Душан Иванић итд.) као и на темељне теоријске поставке које омогућују аргументовани говор о естетским аспектима путописних репортажа које су писали Милош Црњански, Растко Петровић, Станислав Винавер, Раде Драинац, Станислав Краков, Григорије Божовић, Драгиша Васић. Кандидаткиња полази од кључне премисе, уједно кључног парадокса жанра о којем је реч: прво, новинарски путопис је путопис: друго, он није новинарство. Како би указала на естетске аспекте путописних репортажа кандидаткиња се служи дијалектичким истраживањем текста и контекста, јер се новинарски путопис не сме посматрати изоловано, већ у узајамној повезаности и условљености с другим текстовима и другим жанровима као елементима једног књижевно-историјског периода. Овде је, дакле, пре свега реч о посматрању књижевних текстова као чинилаца система културе, што ће се даље разрађивати у главнини текста дисертације, нарочито на темељу социологизованог разумевања књижевности које је развио Пјер Бурдије.

У 1. поглављу („Теоријска мисао о новинарском путопису и путописној репортажи“) кандидаткиња полази од Жерара Женета и његовог разумевања институционалног режима књижевности како би објаснила историјски контекст могућности да књижевници пишу путописне репортаже (развој штампе и тржишта, промена у перцепцији књиге и писања током 19. века и сл.), као и могућности да се путописне репортаже и путописи проучавају као књижевни жанрови. Главни аргумент односи се, у традицији Ж. Женета и Ролана Барта, на идеју „степеновања“. Наиме, унутар широког књижевног поља жанровске разлике се најчешће не изводе на основу чистих разлика, већ на темељу степена присуства одређених карактеристика у неком тексту који посматрано као „литераран“ насупротив ономе који би био, на пример, „новинарски“.

У 2. поглављу („Новинарска путописна репортажа у књижевном пољу између два рата“) предочене су, на темељу релевантне литературе, најпре чињенице везане за раст броја часописа у Србији у другој половини 20. столећа, а потом и све веће присуство путописних репортажа на страницама

периодике. Анализира се присуство текстова писаца попут Растка Петровића и Милоша Црњанског у периодици и тумаче се, из угла теорије књижевност поља, полемике које су се водиле око путописних текстова. Новинарски путопис и путописна репортажа се, како је показано, могу посматрати као израз авангардне тежње за укидањем поделе на уметност и не-уметност, за развојем нових врста текстова без нужне категоризације и канонизације. Показује се да главни аргумент за истраживање рубног жанра путописа и лежи у чињеници да је и само новинарство за већину писаца овог раздобља била позорница „спасавања речи“ усред њиховог непрестаног политичког и медијског понижавања.

У **3. поглављу** („Естетика, етика и политика новинарског путописа“) подробно се анализирају различити аспекти путописне репортаже (дидактички, интелектуално-сазнајни, естетски). У путописним репортажама се могу препознати разни дискурси: историјски, социолошки, друштвено-политички, етнографски, филозофски и есејистички, и сви они се преплићу с поетским, односно књижевним елементима. Као што показује анализа, богатство путописних дискурса у међуратном периоду је евидентно, а кандидаткиња је покушала да изложи њихову могућу систематизацију, узимајући у обзир манифестне књижевне намере аутора (будући да путопис подразумева снажну и свеприсутну ауторску инстанцу), као и њихове политичке намере, али у ширем смислу деобе чулног света а не текућих политика моћи. У овом поглављу се кандидаткиња бави важном проблематиком имаголошког читања путописа, као и односом фикције и чињенице у путопису, те коначно отвара централно питање естетске интенције. Утврђено је да у новинарским путописима наших међуратних писаца постоји стална борба између ванестетских и естетских функција, што заправо доприноси њиховој занимљивости са књижевно-историјског становишта.

У најобимнијем **4. поглављу** („Поступци естетизације путописне репортаже“) подробно се тумаче начини на који писци остварују естетске аспекте путописних репортажа. Кандидаткиња се ослања на *литерарност*, познати термин руских формалиста, у којем се ставља нагласак на поступак. Чињеница је и да је сам појам естетског доживео дубинске промене током и након Првог светског рата, па се код путописаца који су виђе на авангардном полу него на традиционалном (реалистичком) откривају много веће могућности стваралачке слободе (нарочито код М. Црњанског, Р. Петровића, Винавера и Драинца). Они се односе како на идејне тако и на стилске и језичке одобености текста, међу којима су: варирање тема и мотива, цитатност, поетизација прозног наратива, разбијање старе синтаксе и нови језички ритам, изразита метафоричност, асоцијативно компоновање текста, увођење апстрактних појмова у срж стварног и слично. Кандидаткиња се бави поетички паралелизмима који путописну прозу на моменте приближавају песми у прози. Исто тако, изложена је темељна анализа путописне топике како би се показало колико се сама тематизација одређених појава, стања или доживљаја може сматрати литерарном уколико указује на особену субјективност која се налази иза датог израза. Коначно, кандидаткиња се на уверљив начин бави и наратолошким и интертекстуалним аспектима међуратних путописних репортажа.

У „**Закључку**“ се излажу резултати истраживања који се могу, најкраће речено, свести на следеће ставове: субјективизам и поетичност, као основно сигнали уметничког, литерарног у путопису, обогатили су новинарске текстове наших писаца и уздигли их изнад типичне новинарске репортаже; путописне репортаже између два рата учествовале су у стварању књижевног и културног идентитета много снажније него што се до сада мислило.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

Аутобиографија, фикција и ја: Проблем фикционалности аутобиографске прозе, Службени гласник, Београд, 2011. –

Књига се бави питањем фикционалности аутобиографије као референцијалног жанра, којем припада и путопис, као и његова подврста – новинарски путопис. Фикционална природа жанра аутобиографије у раду се разматра на трима класичним аутобиографијама 19. века: Проте Матије Ненадовића, Јакова Игњатовића и Симе Матавуља. У истраживању се примењују савремене књижевне теорије које у трочлавној етимолошкој дефиницији аутобиографије „ја пишем свој живот“ стављају акценат на категорију „пишем“, а не на индивидуално „ја“ и референцијални „живот“. Иако се саморепрезентују као верна сведочанства о ауторовом животу, аутобиографски текстови нису поуздана, историјска факта. Овај рад представља систематски опис свега онога што их чини фикционалним од структуралног

до значењског нивоа. Фикционалност ове врсте текстова се открива како у немогућности откривања „потпуне истине“, тако и у законима наративне прозе. Почев од развоја аутобиографске прозе у српској књижевности, преко могућности дефинисања аутобиографског жанра и његових кључних одредница (аутор, наратор, јунак), као и проблема истинитости и времена, аутобиографског стила и топики, до тезе да је аутобиографија својеврсна „нефикционална фикција“, кључно истраживање се односи на саме поступке фикционализације који подривају статус истинитости овог жанра. Као гранична појава између науке и уметности, аутобиографија има, у том смислу, доста сличности с новинарским путописом, који се такође креће танком линијом између књижевности и новинарства.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључци, односно резултати истраживања предоченог у дисертацији „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ вишеструко су релевантни из више разлога. Најпре кандидаткиња је спретно одабрала и омеђила грађу за истраживање. Потом је ту грађу обрадила уз примену адекватне теоријске литературе кључне за разумевање односа жанровског система и шире културе (теорија књижевног поља Пјера Бурдијеа; разумевање текстуалности Ролана Барта; Компањонов концепт књижевне теорије). Истраживање показује зрелост у приступу, што је посебно видљиво у начинима контекстуализације књижевне грађе, који су овде повезани са ширим знањима кандидаткиње везаним за разумевање природе књижевних теорија, медијских студија и књижевно-историјских и историјских чињеница. Ово истраживање открива скривене елементе конвенционалних или институционализованих правила књижевност система. Наспрам документарно-фактографског (репортажног) нивоа значења путописних репортажа, открива се дубљи, фикционални и поетско-конотативни слој, који их повезује са књижевним системом. Рад показује да су путописне репортаже између два рата учествовале у стварању књижевног и културног идентитета много снажније него што се до сада мислило. Аутори у путописима умеју идејно и стилски да варирају своје поетичке програме и поступке, укључујући језичко-стилске иновације (разбијање старе синтаксе, увођење нових ритмова и тропичности језика) и асоцијативно компоновање текстова уз примену цитатности и аутоцитатности. Кандидаткиња је уложила велики труд да јасно и прегледно покаже који су то поступци естетизације били преовлађујући у међуратном периоду чиме је дала допринос поетици једног раздобља, али и ширем дијаронијском разумевању српске књижевности и значајних аутора чија је рецепција веома снажна и данас. Резултати истраживања се могу, најкраће речено, свести на следеће ставове: субјективизам и поетичност, као основно сигнали уметничког, литерарног у путопису, обогатили су новинарске текстове наших писаца и уздигли их изнад типичне новинарске репортаже; путописне репортаже између два рата учествовале су у стварању књижевног и културног идентитета много снажније него што се до сада мислило. После овог истраживања постаје јасно да је антиномија између новинарског и књижевног путописа вештачки успостављена, а да између ове две крајности фигурира читав спектар изнијансираних облика мање или више естетизованих текстова путописне провенијенције.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У докторској дисертацији под насловом „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ уверљиво и аргументовано је протумачена функција једног жанра у синхронијској и дијахронијској перспективи. Избор примарне и секундарне литературе је усклађен са прелиминарним циљевима овог истраживања. Посебно је успешно обрађена теоријска литература релевантна за теорију књижевног поља, као и за интертекстуалност. Пажљива селекција грађе за ово истраживање допринела је да се докажу премисе и да се покаже како један рубни жанр заправо садржи све битне елементе књижевне парадигме једног раздобља и доноси променама унутар ширег поимања књижевног феномена. Упркос релативно обимној грађи, као и сложеним и многобојним књижевно-теоријским изворима кандидаткиња је резултате истраживања приказала на логичан, јасан и прегледан начин. Прикази и тумачење резултата су свеобухватни, детаљни и применљиви. Резултати су изведени кроз прецизну, плаузибилну и критичку примену релевантних теоријских и методолошких знања. На основу овог закључује се да је кандидаткиња Жаклина Дувњак Радић испунила све обавезе у вези са израдом своје докторске дисертације те комисија даје позитивну оцену приказа и тумачења резултата истраживања.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

НАПОМЕНА: Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме

Докторска дисертација мр Жаклине Дувњак Радић „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ је написана у складу са образложењем наведеним у пријави тезе.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе

Докторска дисертација мр Жаклине Дувњак Радић „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ садржи све битне елементе који су детаљно описани у одељку 5.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци

Докторска дисертација мр Жаклине Дувњак Радић „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ је оригинални допринос науци о књижевности по предмету, по циљу и по методама истраживања, будући да ауторка спретно повезује теорију књижевног поља са идејом естетског. Посебан допринос је анализа топике међуратног путописа, као и анализа напетости између естетских и не-естетских тенденција у писању новинарске путописне репортаже. Анализом идејних, поетичких, структурално-формалних и језичко-стилских карактеристика репрезентативних текстова овог жанра прецизно се утврђују поступци естетизације који их уводе у књижевни систем – изражена субјективност, интертекстуалност и литерарност. Анализира се такође интертекстуални, интермедијални и интеркултурални дијалог ове врсте текстова. Резултати рада могу се применити како у књижевно-теоријским тако у историографским, социолошким и компаративним истраживањима међуратне епохе у српској књижевности, као и у журналистичким истраживањима жанра репортаже.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

У овој дисертацији нису уочени недостаци који би битно утицали на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:
- да се докторска дисертација „Естетика новинарске путописне репортаже у међуратној српској књижевности“ прихвати, а кандидаткињи мр Жаклини Дувњак Радић одобри јавна одбрана докторске дисертације.

Нови Сад, 27.6.2018.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

др Слађана Јаћимовић, редовни професор
Учитељски факултет у Београду (председник Комисије)

др Бојана Стојановић Пантовић, редовни професор
Филозофски факултет у Новом Саду (члан)

др Владимир Баровић, ванредни професор
Филозофски факултет у Новом Саду (члан)

др Владимир Гвозден, ванредни професор
Филозофски факултет у Новом Саду (ментор)

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.